

odnosov pa še en dvom. All je napisana razprava res primernejša, bolj živa, komunikativnejša, resničnejša. Filozofi se sprašujejo, all je zapisana misel še ista, kot se je porodila.

Zapisana beseda je že prevara.

Opombe:

- 1 Danes bi jim lahko dodali še delo Orodje in stroji za čiščenje omlačenega žita (Loški razgledi 30, Škofja Loka 1983; str. 56—72, nedvomno izčrpno gospodarsko zgodovinsko študijo, ki jo je v času nastajanja razstave napisal umetnostni zgodovinar mag. France Golob, drugače restavrator in konservator v SEM.
- 2 Z datacijo sprememb v procesu dela all z uvajanjem različnih stopenj mehanizacije v samih Selcah in na širšem območju Pivke.
- 3 Film (super 8 mm), ki sem ga posnela sama, je popolnoma začetniški in je služil le uresničitvi neke ideje. Vezne tekste je posnel Naško Križnar (AV lab. SAZU) in film po scenariju zmontiral v celoto. Na video kaseto ga je presnel Marjan Osole (ŠKUC). Televizijski sprejemnik in videorekorder pa je posodila Iskra Commerce, TOZD Zastopstvo.
- 4 Študija z naslovom Kako so želi, mlatili in čistili žita v vasi Selce na Pivki je v tisku v sklopu drugega zbornika Ljudje in kraji ob Pivki (Postojna 1985).
- 5 Naško Križnar: All je etnologija v muzeju aplikativna veda? Način življenja Slovencev 20. stol., posvetovanje SED Nova Gorica 6. 6. 1980. Ljubljana 1980, str. 17—24.
- 6 Iz poročila Jasne Horvat o obisku nemških muzejev leta 1982.
- 7 Naško Križnar: Nav. delo, str. 21.

INJA SMERDEL

Razstava "SOLKANSKI MIZARJI" v goriškem muzeju

29. septembra 1984 smo v prostorih Krajevne skupnosti v Solkanu odprli etnološko razstavo z naslovom "Solkanski mizarji". Zaradi prostorskih in drugih težav smo jo po dveh tednih preselili v Goriški muzej na grad Kromberk, kjer bo odprta predvidoma do konca februarja 1985.

Solkansko mizarstvo je izrazilo krajevna obrt, ki je v različnih časovnih obdobjih različno vplivala na krajevni značaj Solkana in na način življenja njegovih prebivalcev, ne samo mizarjev. Od začetkov mizarstva okoli 1850 do danes je vseskozi dajalo poseben pečat načinu življenja Solkančev, saj se je kraj pod vplivom razvoja obrti iz pretežno agrarnega naselja postopoma spreminjal v pomembno obrtniško naselje, predmestje in zaledje mesta Gorice, po drugi svetovni vojni pa v pretežno delavski kraj ob nastajajoči Novi Gorici. Mizarstvo se je v Solkanu razmahnilo zlasti v času med obema vojnima, ko je solkanske mizarje združevala Zveza mizarških obrtnikov C.A.M. (Comunità Artigiani Mobilieri). Z izredno kvaliteto izdelkov so solkanski mizarški mojstri zasloveli daleč po svetu, veliko izvažali, med drugim tudi v Egipt. Za pohištvo so dobivali številna priznanja in nagrade na mednarodnih razstavah pohištva v Milanu, Firencah, Padovi, Faenzi in drugod. Po drugi svetovni vojni je vloga C.A.M. prevzelo Združenje mizarških obrtnikov ZMO, ki pa danes poleg redkih (štirih) preostalih mizarjev združujejo še obrtnike drugih strok. Prav na podlagi solkanske mizarške tradicije je nastala in se uveljavila goriška lesna industrija — tovarna pohištva MEBLO.

Temelj razstavne postavitve predstavlja raziskava solkanske mizarške obrti, ki je del interdisciplinarnega pro-

jekta z naslovom "Solkan", pomeni pa etnološki prispevek v omenjeni raziskovalni nalogi Goriškega muzeja.

Razstava skuša predstaviti mesto in pomen solkanske mizarške obrti v kraju samem v vseh obdobjih, prikazati način življenja solkanskih mizarjev v povezavi z društvenim in družbenim življenjem mizarške zadruge, približati oblikovalcem mizarstvo delovno okolje, orodje in surovine in pokazati tudi nekaj pohištvenih izdelkov, ki prav gotovo pričajo o izjemni tehnični in oblikovalni sposobnosti solkanskih mizarških mojstrov.

Razstava poteka v dveh razstavnih prostorih, kjer je v prvem podan rekonstrukcijski prikaz mizarške delavnice in večinoma gradivo za prikaz zgodovinskega razvoja mizarstva v Solkanu: fotografije Solkana pred 1. svetovno vojno, odmevi zadrúžnega gibanja mizarjev v tisku (Soča, Gorica), pravila mizarške zadruge, zidarski načrti za hiše mizarjev, mizarška učna spričevala, fotografije društev v Solkanu (tamburaši, kolesarji...), seznam in mreža delavnic, fotografije nagradjenega pohištva, nekaj reklamnega gradiva C.A.M. in druge. V drugem prostoru se tematika nadaljuje na podoben način in zaključuje s predstavitvijo nekaterih izdelkov solkanskih mizarjev. Dragocena je legenda domačih narečnih izrazov (med njimi popačenih nemških, italijanskih in furlanskih), ki se ujema s pregledno oštevilčenimi razstavljenimi predmeti.

Nekja primerov razstavljenih mizarških predmetov:

- "bánk" = mizarška delovna miza
- "kavalèt" = leseno stojalo za podstavek pri mizarških opravilih
- "šráufi" = leseni primeži, stegje, sfinge
- "štúga" = gašperček za ogrevanje "botège" (delavnice)
- "reměš" = furnir
- "hlápc" = pomžno stojalo ob "bánku"
- "spaháunik" = velik oblič za oblanje večjih površin
- "pómiga" = morska pena za poliranje
- "štupín" = volnena kepica za poliranje
- "žmórša špicadúra" = priprava za obdelavo okvirjev
- "světa škuára" = premični kotnik
- "kompàs" = leseno šestilo
- "trápáno" = ročni vrtnik, sveđer
- "šnèlfórer" = premični izvijač
- "kratka šponzarióla" = kotni venčenjak
- "baštón" = oblič s polkrožnim rezilom
- "cántar" = oblič z nazobčanim rezilom, razkar
- "žgóbja" = rezbarsko žlebilno, polkrožno dleto
- "žaga preštádórja" = žagica za utore
- "kišta špicadúra" = jeralnik

Do novega leta si je razstavo ogledalo veliko število obiskovalcev, med njimi skupine šolarjev in dijakov, kar prav gotovo kaže tudi na precejšen pedagoški pomen razstave.

KATJA KOGEJ

Razstava Arhitektura na Zilji

Na povabilo Kulturne skupnosti in Muzejske skupnosti Jesenice so v Liznjekovi hiši v Kranjski gori februarja 1985 gostovali Ziljani z razstavo Arhitektura na Zilji. Pripravilo jo je Slovensko kulturno prosvetno društvo iz Bistrice na Zilji in je bila v jeseni 1984 najprej prikazana na Koroškem v okviru koroških kulturnih dni. Njen avtor je dr. Ludvik Druml iz ziljske Bistrice, zagnani koroški izobraženec. K delu ga je gnala ljubezen do zginjajočega domačega arhitekturnega izročila, želja po uveljavitvi tega izročila v zavesti rojakov in želja, da bi se njegove kvalitete in značilnosti vrasle tudi v razvoj sodobnega stavbarstva v Ziljski dolini. Razstava, kakor tudi predavanje ob barvnih diapozitivih, ki ga je imel dr. Druml ob otvoritvi v

Kranjski gori, in spremno besedilo k razstavi, dokazujejo, da njegova razmišljanja presegajo zgolj ljubiteljski okvir. Ne le afiniteta do izročila dedov, tudi razgledovanje po strokovni literaturi je očitno spremljalo nastajanje razstave. Tri leta so trajale priprave na razstavo, ki jih je avtor opravil v prostem času. Predstavil je vse značilne oblike kmečnega stavbarstva v Ziljski dolini — od domov, hiš, znamenj, gospodarskih poslopij in z nekaj zgledi opozoril tudi na značilne sestavine v organizaciji ziljske vasi; v spomin sta se posebno vtisnila vas Čače in središčni vaški prostor z lipo — ta značilna sestavina v oblikovanju notranjosti vaškega prostora, ki je tako pomembna v življenju vaščanov. Svojo rojstno hišo in kozolec je na razstavi pokazal z maketama, ki ju je izdelal sam s pomočjo očeta in dveh bratov. Delo namerava še vsebinsko dopolnjevati in ga predstaviti tudi v Ljubljani.

V celoti objavljamo besedilo, ki ga je napisal avtor in je spremljalo razstavo v Kranjski gori.

ANKA NOVAK

Zamisel, da bi priredili to razstavo, je nastala pod vtisom napredujoče razselitve naše Ziljske pokrajine in uničenja izročene gradbenih oblik in izkušenj. Razstava naj pokaže staro izročilo gradbenih oblik Ziljske doline in kako je bilo to bogastvo lahkomišlno uničeno in se ga še uničuje.

Ziljska vas, predvsem v spodnji Zilji, je po strukturi zaključena celota. V središču vasi je velik prostor z vaško lipo in je tudi kulturno središče. Rej pod lipo, fantovsko petje, igra otrok in vsa komunikacija na vasi je z vaškim središčem neločljivo povezana. Iz središča se razširi v sklenjeni gradbeni obliki tipična ziljska vas. Ziljska vas je grajena v takšni naselitveni obliki, ki nedvomno služi komunikaciji. Že po obliki gradnje sili prebivalce k medsebojnemu stikom. Ziljska naselitvena oblika v svoji celoti razselitvi nasprotuje. Z ekološkega vidika taka naselitvena oblika kaže v bodočnost.

Značilna ziljska hiša je arhitektonsko prav tako kakor vas celota in ima tudi veliko posebnosti. Omeniti velja zvezo med stanovanjskim in gospodarskim poslopijem, t. i. stožčasto streho, funkcionalni in umetnostno izdelani gank, izdelavo oken, široka vhodna vrata, in sicer prednja in zadnja, kakor tudi razdelitev prostorov (prostorna vejža, črna kuhinja, izba s pečjo in kamra). Predstavlja uspešno povezavo lesnega in zidnega dela in razvija z velbi in lesenimi deli naravno, prijetno ozračje, izžareva mir in zavetje — je dom.

To ni nestalglja, temveč identifikacija z našo zgodovino, z gradbenimi izkušnjami in razmišljanji naših prednikov. Ceniti našo arhitekturo pomeni dokazati našo samobitnost, identifikacijo s samim seboj. Kdo pa pravi, da je tirolski slog boljši. Kdo pravi, da naš gradbeni slog ni sodoben in zato ne spada v naš čas.

Poskusimo vendar graditi na izkušnjah naših prednikov in stare gradbene oblike prilagoditi našim časovnim potrebam.

Napačno bi bilo uganjati spomeniško varstvo, kakor je v navadi, in ohraniti samo nekaj zgradb in elementov kot muzejsko zbirko. Tudi s folklorističnega vidika bi bilo napačno prenesti nekatere sestavine v kičasti obliki na nove gradnje. Predvsem je treba celoten gradbeni koncept premisliti na novo, ohraniti sklenjenost vasi in ziljsko hišo v njeni oblikovni popolnosti tudi za bodočnost. Ohraniti v smislu izročila starih oblik in izkušenj ter vključiti s čutom za mero nove elemente in izkušnje. Arhitektura naj namreč služi potrebam človeka, ga zadovolji, mu da hrbtenico in zatočišče. Samo tako izpolni arhitektura svojo prvotno funkcijo — služiti človeku.

Ta razstava je slika Zilje, ki je že močno trpela zaradi mnogih nepremišljenih gradbenih posegov. Vendar to ni samo slika preteklosti, temveč še resničnost. Sami moramo obstoječo dediščino ohraniti. Ekološko gledano je to nujno in za razvoj samobitnosti te pokrajine in njene človeške podobe življenjsko potrebno.

LUDVIK DRUML

Varstvo kulturne dediščine, etnološko izobraževanje in še kaj

(Pogovor etnologov konservatorjev in sodelavcev Oddelka za etnologijo)

Ob pripravi in sprejemanju novih visokšolskih izobraževalnih programov sodelavci Oddelka za etnologijo FF kot nosilci programov v času širše strokovne in javne razprave od drugih poklicnih etnologov "iz prakse" žal nismo dobili nobene pobude za kakršne koli spremembe ali dopolnitve dosedanjega programa. V razpravi na republiškem komiteju za kulturo so bili člani PIS za kulturo opozorjeni, da diplomirani umetnostni zgodovinarji, arheologi in etnologi po končanem študiju matičnih strok niso dovolj usposobljeni za delo v zavodih za varstvo naravne in kulturne dediščine (ZVNKD). Prof. Kremenšek je kot član omenjenega strokovnega sveta to pripombo posredoval sodelavcem oddelka, ki so naknadno v novem učnem programu študija etnologije (novem po tem, da temeljne predmete razširja oz. pogloblja predvsem z dodatnimi seminarji) predvideli dodatnih 60 ur k predmetu Muzeologija in konservatorstvo (nosilec prof. dr. S. Vrišer; skupaj za etnologe, umetnostne zgodovinarje in arheologe). Vsebinska zamisel in zapolnitev tega programa ne more biti samo skrb Oddelka, zato je bil 5. februarja na Filozofski fakulteti sklican sestanek z etnologom konservatorji, zaposlenimi na ZVNKD, da bi se pogovorili o konceptu predmeta, ki bi s praktičnega vidika poglobljal vednost absolventov etnologije o problematiki varstva kulturne dediščine in premoščal t. i. prepad med teorijo in prakso. Pogovora so se udeležili: Ada Bar-Janja, Branka Berce-Bratko, Tone Čevc, Vito Hazler, Irena Keršič, Vlado Knific, Slavko Kremešek, Zvezda Koželj, Boris Mravlje, Mojca Ravnik, Jelka Skalicky, Nives Sulič-Dular, Ingrid Slavec, Branko Šuštar, Miha Zadnikar in Živa Žlajpah.

Prof. Kremenšek je v uvodnem razpravljanju opozoril na naslednje:

— Usposabljanje etnologov za delo v ZVNKD je doslej potekalo v okviru predmeta Muzeologija in konservatorstvo (v 4. letniku), ki je splošen uvod v umevanje muzejske in varstvene problematike, s poudarkom na muzejski oz. galerijski (tako vsaj po skušnjah študentov). Na to vsebinsko področje se deloma navezuje tudi predmet Etnologija in arhitektura, ki ga etnologom že nekaj let posreduje arhitekt prof. dr. Peter Fister.

— Varstvo kulturne dediščine je izrazito interdisciplinarno področje, v katero etnologe uvajata umetnostni zgodovinar in arhitekt. (Hkrati je zanimivo, da očitki etnologom v spomeniškem varstvu prihajajo prav s strani umetnostnih zgodovinarjev) Doslej specifično etnološkega pogleda v poučevanju (razen kolikor je navzoč v obči etnološki problematiki in pri predmetu Etnologije Slovenec) ni bilo, zato je bilo na zunanjo pobudo, čeprav smo že nekajkrat v ožjem krogu govorili o tem, obstoječemu pouku dodati omenjenih 60 ur za pouk in prakso z etnološkega vidika, ki bi dopolnil splošni uvod pri prof. Vrišerju.

— Vsebinska programa še ni izoblikovana, treba pa jo je zarisati na osnovi skušenj etnologov konservatorjev; program naj bi imel praktično usposobljevalni namen.

(Ob tem je prof. Kremenšek omenil, da smo na podobni osnovi zasnovali tudi uvedbo predmeta Etnologija in arhivistika, ki bi etnologom posredoval temeljiteše poznanje zgodovinske vede, konkretno zgodovine družbeno upravnih in političnih struktur na Slovenskem in ustreznih družbeno upravnih in političnih struktur na Slovenskem in ustreznih arhivalij; tako smo pred leti z upoštevanjem potrebe po interdisciplinarnih znanjih v študijski program uvedli tudi predmeta Slovensko ustno slovstvo in Etnologija in arhitektura.)

Vito Hazler se je v primeru varstva kulturne dediščine oz. dela v ZVNKD zamislil ob interdisciplinarnosti, ker je